

Samenvatting

“Al doende leert men” is een oud Nederlands gezegde, maar geeft de kern aan van een nieuwe opleidingsvorm: opleiden in de school. Hierbij combineren studenten leren voor een onderwijsbevoegdheid met werken in de school. Doen en leren, daar draait het om. Scholen kiezen onder meer voor opleiden in de school vanwege het tekort aan leraren of om een grotere rol te spelen in de opleiding van leraren. Tot nu toe geven scholen samen met lerarenopleidingen het opleiden in de school vorm. Daarbij ontbreekt het echter aan een duidelijk kader. Om de kwaliteit te garanderen is het volgens de Onderwijsraad de hoogste tijd voorwaarden te formuleren waaraan schoolgebonden opleidingstrajecten moeten voldoen.

Tegen deze achtergrond heeft de minister van OCW de Onderwijsraad gevraagd advies uit te brengen over opleiden in de school. Zij vraagt de raad haar te adviseren over de vraag: Hoe kan de kwaliteit van opleiden in de school worden gegarandeerd?

Om deze centrale vraag te beantwoorden worden in dit advies twee deelvragen uitgewerkt:

- Aan welke voorwaarden moeten schoolgebonden opleidingstrajecten voldoen?
- Hoe kan de vak kennis in de lerarenopleiding worden versterkt?

De Tweede Kamer heeft de Onderwijsraad ook om advies gevraagd. Dit is de tweede deelvraag van het advies.

Zes voorwaarden voor schoolgebonden opleidingstrajecten

De raad heeft zes voorwaarden geformuleerd waar schoolgebonden opleidingstrajecten aan moeten voldoen.

1 Er is een deskundige opleidingsfunctionaris in de school

Om de kwaliteit van een schoolgebonden opleidingstraject te garanderen zijn de didactische vormgeving in de school én de begeleiding en de ondersteuning van het leerproces van cruciaal belang. In de school moet dus deskundige begeleiding (bijvoorbeeld een opleidingsfunctionaris) aanwezig zijn. Het is wenselijk dat de beroepsgroep van leraren en de gezamenlijke lerarenopleidingen een bekwaamheidsprofiel ontwikkelen voor de opleidingsfunctionaris, zodat ook in die opleiding eenduidigheid ontstaat.

Ervaringen in het buitenland laten zien dat opleiden in de school een behoorlijke omslag vraagt in het denken van coaches en begeleiders op de school. Scholen slagen er vaak niet in voldoende aandacht te geven aan het opleiden van leraren. Dit is niet verwonderlijk, want de kernactiviteit van scholen is het onderwijzen van leerlingen. De aanwezigheid van deskundige begeleiding in de school is dan ook nodig.

2 *Studenten krijgen de gelegenheid ervaring op te doen in gevarieerde onderwijs-situaties*

Om de inzetbaarheid van aankomende leraren te verbreden is het niet wenselijk dat het schoolgebonden opleidingstraject uitsluitend in één bepaald schooltype of één bepaalde schoolfase wordt gevolgd. Om ervoor te zorgen dat de student competenties ontwikkelt die overdraagbaar zijn naar andere functies in hetzelfde of een soortgelijk beroep, moet de opleidingsschool de student de gelegenheid bieden gevarieerde werkervaring op te doen. Hierdoor kan de student een eigen beroepsperspectief ontwikkelen.

3 *Opleiden in de school is structureel verankerd in het personeels- en opleidingsbeleid van de school*

Een school die ervoor kiest leraren in de school op te leiden, moet een goed ontwikkeld personeels- en opleidingsbeleid hebben. Dit garandeert dat de opleidingsfunctie een duidelijke en vaste plek in de schoolorganisatie heeft, wat tot uitdrukking komt in het functiebouwwerk. Door de functie van aankomende leraar/leraar-in-opleiding in het functiebouwwerk op te nemen, wordt bovendien voorkomen dat hij of zij wordt ingezet om een vacature te vervullen, zonder voldoende aandacht voor begeleiding en ondersteuning.

4 *De vakinhoudelijke competentie is stevig verankerd in het schoolgebonden opleidingstraject*

Vanzelfsprekend moet een schoolgebonden opleidingstraject – net als andere opleidingen in het hoger onderwijs – voldoen aan de kwaliteitseisen die ook aan andere bachelor- en masteropleidingen worden gesteld. Lerarenopleidingen dienen hun programma's af te stemmen op de bekwaamheidseisen die zijn vastgelegd in het Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel. Om er zeker van te zijn dat studenten die aan een schoolgebonden opleidingstraject willen beginnen, over voldoende vakinhoudelijke kennis beschikken, adviseert de raad het schoolgebonden opleidingstraject in de laatste fase van de opleiding te laten plaatsvinden. Dit sluit aan op de ervaringen in andere landen. In de meeste landen wordt het schoolgebonden opleiden gecombineerd met een éénjarige universitaire lerarenopleiding, die een belangrijke rol speelt bij het leggen van een vakinhoudelijke en didactische basis.

5 *Opleidingsschool en lerarenopleiding werken intensief samen*

Om ervoor te zorgen dat er in het schoolgebonden opleidingstraject voldoende aandacht is voor een bredere vakinhoudelijke, onderwijskundige en didactische context, is het belangrijk dat een opleidingsschool met een lerarenopleiding samenwerkt. De raad adviseert dat een school die leraren in de school wil opleiden, een duurzame samenwerkingsrelatie met een lerarenopleiding aangaat. In de praktijk betekent dit dat de opleidingsschool en de lerarenopleiding samen afspreken hoe de (vakinhoudelijke en pedagogisch-didactische) competenties het best geleerd kunnen worden, in welke leeromgeving dat het beste kan en hoe daarbij rekening wordt gehouden met de reeds ontwikkelde competenties. Verder maken ze afspraken over de beoordeling van de student en over de bekostiging van het opleidingstraject.

6 *De afsluiting van het opleidingstraject is transparant en de beoordeling is onafhankelijk*

De afsluiting van een schoolgebonden opleidingstraject moet transparant zijn. Om dit te bevorderen is het noodzakelijk dat de eindbeoordeling relatief docentonafhankelijk

is. Dat betekent een duidelijke scheiding tussen opleiden en beoordelen: de lerarenopleider en de opleidingsfunctionaris in de school zijn niet de enige beoordelaars. De raad adviseert hierbij een deskundige van de lerarenopleiding bij het beoordelingsproces te betrekken. Daarnaast ziet de raad een grotere rol weggelegd voor tussentijdse beoordelingen dan nu het geval is en pleit hij voor het gebruik van verschillende instrumenten om de student te beoordelen.

Vakkennis moet weer een stevige plaats in de opleiding te krijgen

De vraag van de Tweede Kamer betreft de kwaliteit en de inrichting van de lerarenopleiding, en in het bijzonder de aandacht voor vakkennis binnen de opleiding. De raad constateert dat de vakinhoudelijke component in de opleidingen de afgelopen 25 jaar kleiner is geworden. Hij vindt dit een zorgelijke ontwikkeling en stelt voor de vakinhoudelijke component in zowel de tweedegraads lerarenopleiding als de pabo te verstevigen.

Hoe kunnen we ervoor zorgen dat de vakkennis een stevige plek in de opleiding krijgt?

- De vakinhoudelijke component beslaat – ook vanuit internationaal vergelijkende optiek – in ieder geval meer dan 50% van het opleidingsprogramma.
- Om de vakinhoudelijke competenties van de studenten te versterken acht de raad het noodzakelijk dat de opleidingen meer aandacht besteden aan de vakinhoudelijke eindtermen. Concreet stelt de raad voor per schoolvak expliciet aan te geven aan welke vakinhoudelijke eisen de student aan het eind van de opleiding minimaal moet voldoen om als volwaardige leerkracht aan de slag te kunnen. De initiatieven die de opleidingen op dit punt reeds hebben genomen, beschouwt de raad als positief. Hij adviseert de gezamenlijke lerarenopleidingen de implementatie van deze ontwikkeling krachtig door te zetten.
- Het is wenselijk dat er landelijke richtlijnen komen over de inhoud en de vorm van het eindassessment van de lerarenopleiding. Daarbij is het van belang onderscheid te maken naar de drie sectoren: een eindassessment voor de pabo, de tweedegraads lerarenopleiding en de universitaire lerarenopleiding. Verder hecht de raad eraan dat de landelijke richtlijnen op gezette tijden worden herijkt en dat de lerarenopleiding het eindassessment zelf afneemt.

Verantwoordelijkheden voor opleiden in de school

Om scholen een grotere rol te laten spelen in de opleiding van leraren stelt de raad voor op korte termijn de bestaande lerarenopleidingen meer mogelijkheden te geven een deel van de opleiding uit te besteden. De lerarenopleiding blijft als geaccrediteerde opleiding verantwoordelijk voor de kwaliteit van de schoolgebonden opleidingstrajecten. Voor het verruimen van de uitbestedingsmogelijkheden is echter een wetwijziging nodig. Voor de langere termijn denkt de raad aan de mogelijkheid enkele opleidingsscholen als nieuwe aanbieders toe te laten. De staatssecretaris heeft naar aanleiding van het advies *Ruimte voor nieuwe aanbieders in het hoger onderwijs*¹ besloten (voorzichtig) te experimenteren met het openen van het bestel in het hoger onderwijs. Hij heeft gekozen voor vier typen experimenten. De raad stelt voor de opleidingsschool als experiment aan de vier gekozen experimenten toe te voegen.